

Huisartsen gebruiken homeopathische middelen vaak als placebo

Verdunde animo voor homeopathie

drs. Gert Jan van 't Land,
bestuurslid van de Stichting
Skepsis

dr. Luc Quadackers, lid van
de Skepsis-werkgroep die het
homeopathieonderzoek heeft
uitgevoerd

Skepsis doet onafhankelijk
onderzoek naar opmerkelijke
kennisclaims.

Correspondentieadres:
skepsis.utrecht@lycos.com;
c.c.: redactie@medischcontact.nl

Geen belangenverstrengeling
gemeld.

Onder huisartsen is de voorkeur voor homeopathische middelen de afgelopen decennia flink afgenomen.

Deze behandelwijze wordt vooral gebruikt als de reguliere geneeskunde geen pasklaar antwoord heeft. En dan meestal als placebo.

Homeopathie heeft op dit moment een beperkte plaats in de Nederlandse huisartsenpraktijk. Niet-homeopathisch werkende huisartsen passen homeopathie vaak toe als placebo. Dit betekent een verandering ten opzichte van eind jaren tachtig toen huisartsen veel positiever stonden tegenover homeopathie. Dit zijn de belangrijkste conclusies van een recent onderzoek onder huisartsen in de provincie Utrecht. Het onderzoek toont een diepe verdeeldheid onder wel- en niet-homeopathisch werkende huisartsen.

Beperkt verschijnsel

In 1988 paste circa 40 procent van de Nederlandse huisartsen homeopathie toe, bleek uit Nivel-onderzoek.¹ Knipschild c.s. vonden in 1990 vergelijkbare resultaten.² 60 procent van de huisartsen was in die periode positief tot zeer positief over homeopathie terwijl ongeveer 20 procent er negatief tot zeer negatief tegenover stond.¹ Het Nivel-onderzoek liet zien dat slechts een kleine groep (5,9%) huisartsen vrij regelmatig een homeopathisch middel voorschrijft. Deze groep is verantwoordelijk voor 60 procent van de totale homeopathische receptuur in alle huisartsenpraktijken samen. Ook Foets en Visser constateren dat het voorschrijven van homeopathische middelen in de Nederlandse huisartsenpraktijk

een beperkt verschijnsel is. Hun indruk is dat 'huisartsen vooral naar homeopathische middelen grijpen als zij de klacht van de patiënt niet goed kunnen benoemen'.¹

Een onderzoek in 1998 van bureau Veldkamp onder 156 huisartsen vond dat vooral oudere huisartsen homeopathische middelen voorschrijven. Van de huisartsen van 50 jaar en ouder schreef 57 procent homeopathische middelen voor, tegenover 32 procent van de jongere collega's.³ Volgens hetzelfde onderzoek vond 78 procent van de huisartsen dat homeopathie een onbelangrijke factor is bij het genezingsproces. 6 procent gaf de voorkeur aan homeopathische middelen.

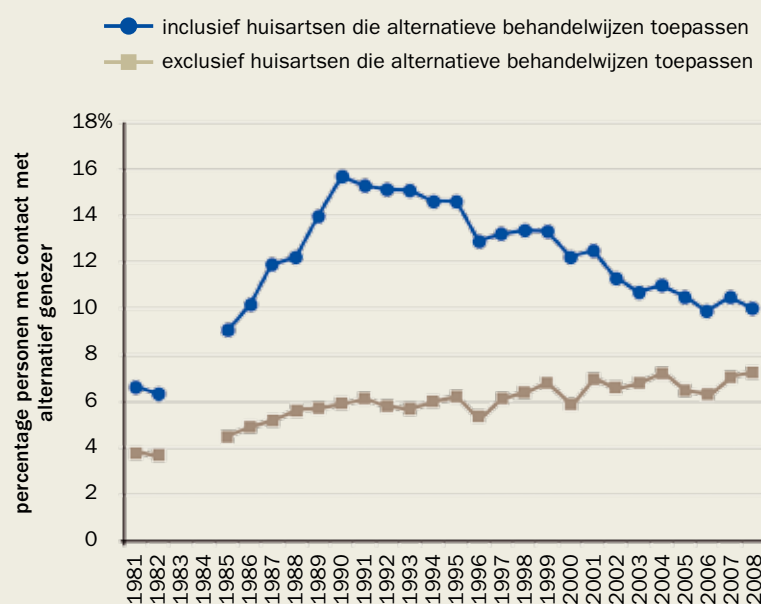
Het CBS onderzoekt sinds begin jaren tachtig het aantal Nederlanders dat jaarlijks contact heeft met alternatieve genezers (zie *grafiek 1*).⁴ Het aandeel van de huisarts hierin is vanaf het begin van de jaren tachtig toegenomen tot medio jaren negentig en neemt daarna af tot het niveau van medio jaren negentig. Homeopathie heeft een aandeel van circa 40 procent in het gebruik van alternatieve genezers: volgens Nivel/RIVM-onderzoek uit 2004 gaf 2,7 procent van de Nederlanders aan in een periode van een jaar gebruik te hebben gemaakt van homeopathische zorg terwijl 6,5 procent zei een alternatieve behandelvorm te hebben gebruikt.⁵

Respons

In september/oktober 2008 is een onderzoek uitgevoerd onder huisartsen en homeopathi-

***Vooraf oudere huisartsen
schrijven homeopathische
middelen voor***

1. Contact met alternatief

Personen met contact met een alternatieve genezer in de periode 1981-2008.
bron: CBS

beeld: Corbis

sche behandelaars in de provincie Utrecht dat de afnemende belangstelling van huisartsen voor homeopathie bevestigt. Voor het onderzoek zijn vragenlijsten verzonden naar 63 artsen van wie bekend is dat zij zijn aangesloten bij organisaties als de Artsenvereniging voor Homeopathie (VHAN) en de Nederlandse Vereniging van Klassiek Homeopaten (NVKH), naar 17 alternatieve behandelaars en naar 636 'overige huisartsen', huisartsen van wie *niet* bekend is dat zij homeopathisch werken. De respons op de 716 vragenlijsten was 15,6 procent (112 respondenten). Het onderzoek lijkt representatief: de respons was bij de verschillende groepen vrijwel gelijk, wat erop wijst dat de mening over homeopathie geen invloed had op de deelname aan het onderzoek. Vergelijking van de onderzoekspopulatie met demografische gegevens ondersteunt deze indruk.

Homeopathisch middel

Van de onderzochte huisartsen schrijft 19,6 procent (22 deelnemers aan het onderzoek) homeopathische middelen voor. Het begrip 'voorschrijven' is opgevat als 'zelf voorschrijven of de patiënt het advies geven om zelf een homeopathisch middel te kopen'. Van de homeopathische huisartsen en alternatieve behandelaars schreef 85 procent homeopathische middelen voor en van de 'overige huisartsen' 11,1 procent (in totaal 11 van de 99 'overige huisartsen' die deze vraag beantwoordden). De meeste respondenten schrijven relatief weinig voor: 17 van de 21 minder dan twintig keer per week. Alle 'overige huisartsen' vallen in deze groep. Ook de meeste homeopathische huisartsen schrijven weinig homeopathische middelen voor (zeven van de elf minder dan twintig keer per week). Sommigen zijn veelvoorschrijvers: van de elf homeopathische huisartsen die deze vraag beantwoordden, was er één die twintig tot vijftig keer per week voorschrijft; drie deden dit meer dan vijftig keer.

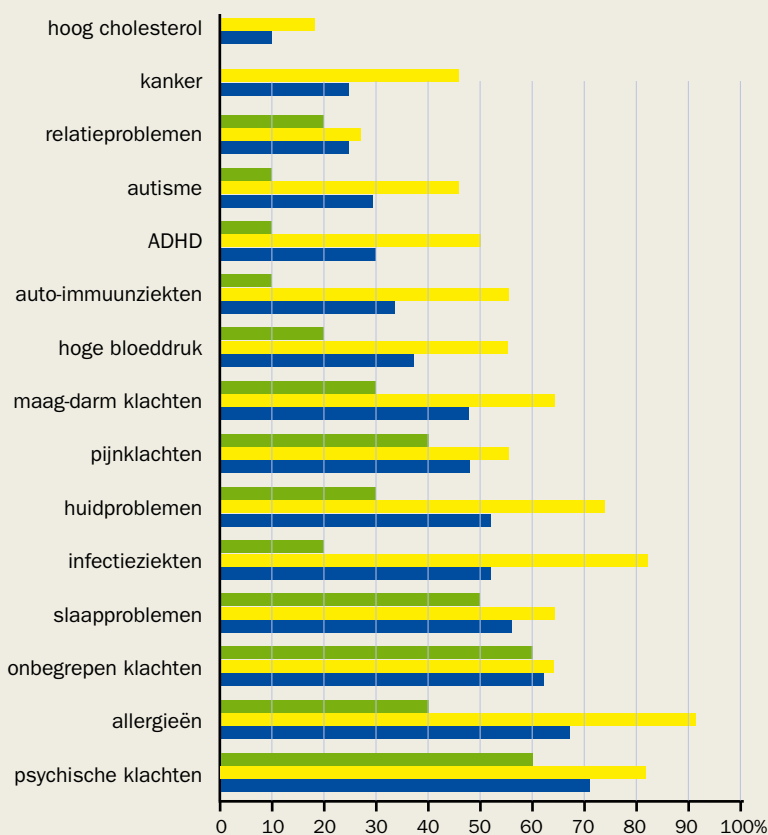
Van de elf 'overige huisartsen' die aangaven dat ze homeopathie voorschrijven, deden zes van de tien die deze vraag beantwoordden dit uitsluitend voor volwassenen. Alle homeopathische huisartsen en behandelaars in het onderzoek schrijven zowel aan kinderen als aan volwassenen voor.

Ongeveer de helft van de 'overige huisartsen' (vier van de zeven die deze vraag beantwoordden) gebruikt homeopathische middelen (vooral) als placebo. Homeopathische huisartsen en alternatieve behandelaars zetten deze middelen uitsluitend in als werkzaam geneesmiddel.

2. Klachten waarvoor homeopathie wordt voorgeschreven

overige huisartsen
homeopathische artsen en behandelaar
alle onderzoeksdeelnemers

Aan de 22 respondenten die zeiden homeopathische middelen voor te schrijven is gevraagd of zij dit doen voor de vijftien bovenstaande klachten.

Klachten

Aan de 22 respondenten die zeiden homeopathische middelen voor te schrijven is de vraag voorgelegd om voor een aantal klachten aan te geven of men hiervoor al dan niet homeopathie voorschrijft. (De klachten zijn geselecteerd op basis van websites van homeopathische behandelaars, zoals www.homeopathie-utrecht.nl.) De resultaten staan in *grafiek 2*. De antwoorden bevestigen dat 'overige huisartsen' minder voorschrijven dan homeopathische huisartsen en alternatieve behandelaars. Grafiek 2 laat zien dat homeopathische middelen vooral worden toegepast bij klachten die ofwel minder gemakkelijk zijn te duiden ofwel waarvoor de reguliere geneeskunde niet altijd een antwoord voorhanden heeft. Allergieën en infectieziekten vormen hierop een uitzondering. Niettemin zijn er ook homeopathische artsen en behandelaars die kanker en een hoog cholesterolgehalte aanpakken met homeopathie.

Aan alle onderzoeksdeelnemers is gevraagd om in een rapportcijfer uit te drukken hoe geschikt ze homeopathische middelen achten bij verschillende klachten. 'Overige huisartsen' en 'homeopathische huisartsen en behandelaars' verschillen hier aanzienlijk van inzicht. De grootste verschillen doen zich voor bij allergieën, maag-darmklachten, infectieziekten, hoge bloeddruk, ADHD, auto-immunziekten en autisme. Van de elf homeopathische artsen en alternatieve behandelaars die antwoord gaven op deze vraag, beoordelen zes een homeopathisch middel bij de behandeling van allergieën met een 8, 9 of 10. Slechts 5 van de 89 'overige huisartsen' vindt een homeopathisch middel zo'n hoog cijfer waard bij deze klachten. Bij ADHD vinden zes van tien homeopathische en alternatieve behandelaars een homeopathisch middel een score van 8 t/m 10 waard. De 'overige huisartsen' waarderen homeopathische middelen bij ADHD bijna allemaal (99%) met een forse onvoldoende (1 t/m 4). Ten slotte vindt 99 procent van de 'overige huisartsen' een homeopathisch middel ongeschikt bij kanker (rapportcijfer 1 t/m 4); een mening die vijf van tien homeopathische artsen en alternatieve behandelaars onderschrijven.

Vragen en visie

Homeopathische middelen worden vooral voorgeschreven op initiatief van de patiënt. Dit is het geval bij zes van de negen 'overige huisartsen' en bij vijf van de tien homeopathische huisartsen en behandelaars. Patiënten vragen overigens weinig naar homeopathische middelen: 87 procent van de respondenten geeft

SAMENVATTING

- Een onderzoek onder huisartsen in de provincie Utrecht toont een diepe verdeeldheid tussen wel- en niet-homeopathisch werkende huisartsen over de werkzaamheid van homeopathie.
- Huisartsen hebben steeds minder belangstelling voor homeopathie en ze staan er steeds minder welwillend tegenover.
- Homeopathie wordt relatief beperkt voorgeschreven en wordt door niet-homeopathisch werkende huisartsen relatief vaak toegepast als placebo. Dit is een verandering ten opzichte van eind jaren tachtig toen huisartsen veel positiever waren over homeopathie.
- De onderzoekers vinden dat vanwege de ontbrekende wetenschappelijke onderbouwing van homeopathie meer duidelijkheid voor de patiënt gewenst is.

aan dat slechts 0 tot 10 procent van de patiënten erom vraagt.

Homeopathische artsen en behandelaars informeren de patiënt over homeopathie. Vrijwel alle homeopathische artsen en behandelaars (negen van de tien respondenten in deze groep) hebben informatie over homeopathie in de praktijk (bijvoorbeeld in de vorm van folders of op de website). Bij 'overige huisartsen' is dat slechts 7 procent (7 van de 97).

Zowel 'homeopathische artsen en alternatieve behandelaars' als 'overige huisartsen' vinden het niet belangrijk dat de patiënt op de hoogte

is van hun visie op homeopathie. Dit geldt voor circa 75 procent van de artsen en behandelaars in beide groepen.

Aan alle onderzoeksdeelnemers werd gevraagd om hun visie op homeopathie kort onder woorden te

brengen. De onderzoekers hebben de antwoorden in categorieën ingedeeld. De visie van de 'overige huisartsen' was overwegend negatief (niet werkzaam 33%, bruikbaar als placebo 19%, het is een geloof 3%) of neutraal (toegepast op wens patiënt 7%, meer onderzoek nodig 16%) en maar weinig positief (effectief, kan effectief zijn 22%). De homeopathische artsen en behandelaars zijn overwegend positief (effectief, kan effectief zijn 80%), een minderheid is neutraal (toegepast op wens patiënt 10%, meer onderzoek nodig 10%).

Tanende belangstelling

De belangstelling van huisartsen om homeopathische middelen voor te schrijven is tanende. Paste in 1988 40 procent van de huisartsen en behandelaars homeopathie toe, in 2008 deed nog maar 16,9 procent van hen dat.

Van de huisartsen die niet zijn aangesloten bij een organisatie die gebruik van homeopathie ondersteunt, schrijft nu nog 11 procent homeopathische middelen voor.

Daarmee hangt samen dat huisartsen minder welwillend staan tegenover homeopathie. In dit onderzoek heeft 22 procent van de niet bij een homeopathische organisatie aangesloten huisartsen een positieve visie op homeopathie. Onder alle onderzoeksdeelnemers was dit circa een derde. In 1988 was circa 60 procent positief gestemd over homeopathie.

Als huisartsen zonder homeopathische achtergrond een homeopathisch middel voorschrijven, is dat in veel gevallen schrijven als placebo. Homeopathie wordt met name ingezet bij de behandeling van klachten die ofwel minder gemakkelijk zijn te duiden ofwel waarvoor in de reguliere geneeskunde niet altijd een gemakkelijk antwoord voorhanden is. Allergieën en infectieziekten vormen hierop de uitzondering. Dit sluit aan bij de indruk van Foets en Visser in 1988 dat 'huisartsen vooral dan naar homeopathische middelen grijpen als zij de klacht van de patiënt niet goed kunnen benoemen'.¹

Trend

Nederland behoort ondanks de dalende trend nog steeds bij de landen waar homeopathie relatief veel wordt toegepast. Volgens de onderzoekers moet de Nederlandse patiënt daarom worden geïnformeerd over de werkzaamheid van homeopathie. Dit is ook hard nodig omdat de wetenschappelijke onderbouwing van de homeopathie ontbreekt en omdat huisartsen zeer verdeeld zijn over de toepasbaarheid ervan.⁶ Behandelaars zouden er verstandig aan doen om hun visie mee te delen aan de patiënt en de patiënt te informeren over de werkzaamheid van homeopathie.

De patiënt moet worden geïnformeerd over de werkzaamheid

De literatuurlijst en meer artikelen over homeopathie in de huisartsenpraktijk vindt u bij dit artikel op onze website: www.medischcontact.nl.

Referenties

1. Foets M, Visser GJ. Het voorschrijven van homeopathische middelen in de Nederlandse huisartsenpraktijk, Medisch Contact 1993; 22: 683-7.
2. GJ Visser, L Peters, Alternative Medicine and General Practitioners in The Netherlands: Towards Acceptance and Integration, Family Practice 1990; 7, 227-32.
3. Knipschild P, Kleijnen J, ter Riet G, Belief in the Efficacy of Alternative Medicine among General Practitioners in The Netherlands, Soc. Sci. Med, 1990; 31(5): 625-26.
4. Beter, 1998, 6, dec 1998/jan 1999.
5. CBS, gerapporteerd gebruik medische voorzieningen en geneesmiddelen, CBS Statline, 3 mei 2009.
6. Cardol M. et al. Tweede nationale studie naar ziekten en verrichtingen in de huisartsenpraktijk, Huisartsenzorg: wat doet de poortwachter, Nivel/RIVM, 2004: 95.
7. Er is nooit een wetenschappelijke onderbouwing gevonden voor de belangrijke aspecten van de homeopathie: het similia-beginsel, de geneesmiddelbeelden, de middelkeuze, de (werkzaamheid van) hoge verdunningen. Meer lezen? van Noordwijk J, Boer P, van der Smagt CP (red.), Homeopathie: 200 jaar vereerd en versmaad, Skeptische Notitie 10, Skepsis, 1996 en Meuleman M, Homeopathie: wetenschap of geloof, EOS-magazine, 1998; 10. (raadpleegbaar via www.skepsis.nl).